

I. Zdravstvena dejavnost

1. Ustava RS v 56. členu določa pravice otrok, ko uživajo posebno varstvo in skrb.

Posebna skrb je materi in otroku posvečena:

- zaradi njune biološke posebnosti; rojevanje in materinstvo, rast in razvoj otroka
- ker predporodno (prenatalno), obporodno (perinatalno), poporodno (postnatalno) obdobje vpliva na zdravje otrok in tudi staršev
- ker dejavniki iz okolja vplivajo na otroka
- ker zdravje matere in otroka vpliva na rodnost, se oblikuje demografska slika nekega področja.

2. Osnovno zdravstveno varstvo

Izvaja se v primarni zdr. dejavnosti, ki jo opravljajo zdr. domovi, zdr. postaje in zasebni zdr. delavci.

Varstvo žensk, otrok in mladine:

- dispanzer za ženske
- dispanzer za otroke
- dispanzer za šolske otroke in mladino
- center z motnjami v razvoju

3. Dispanzer za otroke

Izvaja preventivno in kurativno zdr. dejavnost otrok od rojstva do 6. leta starosti. Vsak otrok ima izbranega osebnega zdravnika pediatra.

Področja dela dispanzerja za otroke si:

- socialno spoznavanje terena
- spremljanje smrtnosti
- spremljanje obolezlosti
- spremljanje nalezljivih bolezni
- zdravstvena vzgoja
- nadzor nad vrtci
- sodelovanje z patronažno službo
- sodelovanje s cepilnim centrom
- delo z otroki, ki imajo motnje v duševnem in telesnem razvoju
- zdravljenje obolelih otrok
- laboratorijska dejavnost
- pošiljanje otrok na zdr. letovanje
- znanstveno – raziskovalna dejavnost

4. Posvetovalnica za otroke

Je organizacijska oblika zdravstvene preventivne dejavnosti dispanzerja za otroke, pa tudi zasebne pediatrične ambulante. Namenjena je zdravim otrokom od rojstva do 18. meseca starosti. Izvaja preventivo; preprečevanje bolezni.

V posvetovalnici delajo zdravnik pediater, MS in patronažna MS. Skrbijo za sistematične preglede otrok vsake 3 mesece (od 1. meseca – 18. meseca starosti). Delajo po enotni doktrini dela in zajema storitve, ki jih je treba pri vsakem otroku opraviti.

To so:

- vsak otrok ima kartoteko z njegovimi podatki
- vsakokrat ko pride v posvetovalnico mu naredijo antropometrijske meritve (teža, obseg glave, dolžina)
- zdravnik in MS svetujeta glede prehrane
- poučita o otrokovih vsakdanjih dejavnostih (spanje, počitek, izločanje, odvajanje,..)

- izvajajo se ukrepi za preprečevanje bolezni (rahitis, slabokrvnost, zobna gniloba, prirojena sprememba kolkov)
- cepljenje
- razvojno presejalni test Denver II.; ocenjujejo socializacijo in osebnosti razvoj, fino motoriko, prilagodljivost, govor, grobo motoriko. Test naredi MS, zdravnik pregleda in dopolni, če opazi motnje otroka napoti k ustreznemu specialistu

5. Patronažno varstvo

Ima organizirano polivaletno službo; sestavljajo jo patronažna MS. Patronažna MS v vseh obdobjih (pred zanositvijo, predporodno, obporodno, poporodno) obiskuje varovanca in deluje preventivno.

Patronažna MS pouči mamo glede nege novorojenčka, o njeni prehrani in osebni higieni, svetuje glede otroške sobe in okolja.

6. Šola za starše

Namen te šole je pripraviti starše na porod in seznaniti z nego otroka.

Priprave zajemajo:

- ogled porodnišnic in porodniških sob
- priprava partnerja na vse porodne dobe
- priprava žene glede tehnike dihanja med popadki
- telovadno v pozni nosečnosti
- nego žene po porodu
- nego in prehrano novorojenčka; s poudarkom na uspešno dojenje
- seznam potrebnih oblačil za novorojenčka za odpust iz porodnišnice
- pridobitev potrdila o udeležbi v šoli za starše
- anatomija rodil, plodil
- film o rojevanju

7. Vloga TZN

Sodeluje pri zdravstveni vzgoji otroka in staršev zato mora obvladati stroko ZN. Poznati mora:

- proces PZN
- model dela po V. Henderson (14. življenjskih aktivnosti)
- rast in razvoj otroka
- potrebe otroka v določenih obdobjih
- bolezni, ki se lahko pojavijo v otroštvu

Vse to pa ni dovolj da TZN uspešno opravlja svoje delo. Imeti mora še primerne osebne lastnosti in sposobnosti:

- moralne in etične vrednote
- odgovornosti
- zanesljivost
- humanost
- vljudnost
- iskrenost
- poštenost
- komuniciranje
- poslušanje staršev
- empatičen odnos

II. Telesni, duševni in socialni razvoj otroka

1. Vloga matere

- pripravljenost matere, da se posveti svojemu otroku je prirojena (hormonsko in čustveno; materinstvo)
- to je povezano s nego, hranjenjem, zaščito in ljubeznijo do otroka
- mati lahko ob podpori otrokovega očeta nudi otroku vse potrebno za njegovo rast in razvoj

2. Vloga očeta

- je prav tako pomembna, vendar drugačna
- materi ob porodu stoji ob strani, jo podpira, ji pomaga
- tudi po porodu materi pomaga in sodeluje pri ZN otroka

3. Prekonceptijska zaščita

Koncepcija pomeni zanositev in začetek nosečnosti. Predkonceptijska zaščita traja od takrat, ko se starša odločita za otroka do začetka nosečnosti. Torej je to načrtovanje nosečnosti.

Cilji predkonceptijske zaščite so:

- načrtovati čas poroda
- spremeniti živ. Navade (kajenje, alkohol, nezdrava hrana,..)
- izogibanje zdravilom in možnosti za okužbe

4. Prenatalna zaščita

Prenatalno obdobje je obdobje nosečnosti in izvajanje preventivnih dejavnosti med nosečnostjo. To so:

- potrditev nosečnosti
- redni pregledi nosečnice pri ginekologu
- določitev porodnega termina
- izvajanje ZV
- izogibanje alkoholu, kajenju, okužbam,..
- seznanjenje z znaki nevarnosti v času nosečnosti (glavobol, slabost,..)
- priprava matere in očeta na porod

5. Perinatalna zaščita

Perinatalno obdobje traja od prvih popadkov do zaključenih 7 dni po porodu. Gre za preprečevanje zapletov, okužb,..

Mati in novorojenček sta lahko po porodu skupaj v sobi.

Če je porod potekal normalno, brez zapletov in je otrok zdrav, lahko mati in otrok porodnišnico zapustita 3. ali 4. dan po porodu.

6. Postnatalna zaščita

Postnatalno obdobje je obdobje novorojenčka; traja od 7. dne po rojstvu do izpolnjenih 28. dni življenja otroka.

V tem času se telo matere vrača v prvotno stanje oz. v stanje kakršno je bilo pred nosečnostjo in porodom (maternica se krči, izloča se poporodna čišča).

Po odpustu iz porodnišnice mater in otroka obiskuje patrožna MS, ki svetuje glede nege, prehrane, počitka in mirnega življenja. Oskrbuje novorojenčka in ko se popkovna rana zaceli, otroka okopa.

III. Novorojenček

1. Oskrba zdravega novorojenčka

Poteka v porodni sobi, ki je primerno ogreta in brez prepaha.

- neposredno po porodu je treba obrisati sluz iz ust in nosu
- materi in otroku damo identifikacijsko zapestnico
- ko popkavnica preneha utripati jo antiseptično prekinemo z sterilnimi škarjami in popek sterilno oskrbimo
- izvedemo oceno vitalnosti po V. Apgar (barva kože, bitje srca, odziv na draženje sluznice, mišični tonus, dihanje); izvaja se po 1. in 5. minuti po rojstvu
- babica opravi antropometrijske meritve (novorojenčka tehta, zmeri dolžino in obseg glave)
- zdravnik opravi 1. orientacijski pregled
- otroka damo materi na trebuh in s tem vzpostavimo očesni in telesni stik
- mati vzpodbudimo da otroka doji

Antropometrijski standard: nam pove kolikšna mora biti telesna teža, dolžina in obseg glavice otroka v določenem starostnem obdobju.

Maturus: 37. – 42. teden gestacijske starosti (donošenček)

Prematurus: prej kot 37. teden GS (nedonošenček)

Postmaturus: po 42. tednu (prenošenček)

Neonatus: novorojenček

Nosečnost: traja 40 tednov ali 10. lunarnih mesecev

Adaptacija: prilagajanje novorojenčka na zunaj maternično življenje (traja 14. dni).

2. Značilnosti novorojenčka

a) glava:

- velika v primerjavi s trupom
- kosti glave so še nezaraščene
- otekline ali podplutbe
- na lobanji sta velika in mala mečava ali fontanela
  - velika: rombaste oblike, leži med temenico in čelnico, zaraste se do 18. meseca
  - mala: zatilna, med temenico in zatilnico, zaraste se med 4. in 6. mesecem
  - pomen fontanel oz. mečav: omogoči lažje rojevanje glavice, kadar je velika mečava stalno izbočena (to je posledica višjega tlaka v lobanji, zaradi morebitnih poškodb ob porodu ali obolenj CZŠ, kadar je opna mečave stalno pod nivojem – vrtda, najpogosteje posledica izsušitve)

b) koža:

- rožnata
- lanugo dlačice; po rojstvu odpadejo
- vernix caseosa: v maternici varuje kožo pred vplivi plodovnice, posebno v zadnjih mesecih, manjše trenje ob porodu, varuje novorojenčka pred izgubo toplote in infekcijo
- razna znamenja, rdeče lise na koži
- zlatenica (icterus); fiziološki pojav, opazujemo jo nekako pri 75% otrok v prvih 72. urah
- luščenje kože (na nogah in nadlahti)
- milije

c) oči:

- temne, neločljive barve

d) vrat:

- kratek, širok, naguban

e) trebuh:

- izbočen
- na sredini je popkovni krn (popkovina)

f) fiziološki padec telesne teže:

- v prvih 2-4 dneh življenja novorojenček izgubi 7-10% svoje porodne teže zaradi izločanja mekonija, urina in pomanjkljivega vnosa tekočine

g) črevo:

- blato je črno zelene barve, lepljivo in brez vonja (mekonij)
- nastane iz plodovne vode, verniksa, fermentov, žolčnih barvil in odpadnega črevesnega epitela